

Suomalais-ugrialaisten kansojen konsultaatiokomitean puheenjohtaja Valeri Markov

Arvoisa Suomen tasavallan presidentti herra **Niinistö!**

Arvoisa Unkarin presidentti herra **Ader!**

Arvoisa Viron presidentti herra **Ilves!**

Arvoisa Venäjän federaation varakulttuuriministeri herra Žuravski!

Arvoisat kongressin osanottajat!

Naiset ja herrat! Rakkaat ystävät!

On kulunut neljä vuotta, ja olemme taas kokoontuneet säännönmukaiseen kongressiimme, tällä kertaa kauniiseen suomalaiseen kaupunkiin, Suomen hiihtourheilun keskuksen Lahteen.

Olemme kiitollisia Suomen valtiojohdolle ja kaikille Suomen asukkaille siitä, että maidemme välillä viime aikoina ilmenneistä kiperistä ongelmista huolimatta he ovat tehneet kaikkensa tämänpäiväisen tapaamisemme mahdollistamiseksi.

Olemme aina noudattaneet työssämme ensimmäisessä kongressissa Syktyvkarissa joulukuussa 1992 hyväksytyssä Julkilausumassa määritellyjä pääperiaatteita, tavoitteita ja tehtäviä.

Melkein neljännesvuosisadan yhteisten tekojemme joukossa on valtiollisia erityisohjelmia eri maissa, kymmeniä toteutettuja hankkeita, lukuisia yhteisiä toimenpiteitä mitä erilaisimmilla aloilla: kulttuurissa, opetuksessa, ympäristönsuojelussa ja monella muulla alalla.

Tarkastelemme nyt nimenomaan Konsultaatiokomitean toimintaa kuluneen neljän vuoden aikana. Muistutan heti aluksi, että Konsultaatiokomitea on elin, joka koordinoi yhteistyötä kansojemme NGO-järjestöjen välillä ja tarvittaessa tukee niiden toimintaa. Se auttaa solmimaan yhteyksiä eri kansalaisyhdistysten välillä eri alueilla ja eri maissa. Menestystä tässä työssä voi odottaa vain, jos Konsultaatiokomitean jäsenten yhteistyö on sopuisaa.

Kansojen kansalaisliikkeet voivat osallistua Konsultaatiokomitean työhön joko pysyvinä jäseninä tai tarkkailijoina. Siófokin kongressin jälkeen Konsultaatiokomitean työhön on osallistunut pysyvinä jäseninä melkein kaikkien suomalais-ugrialaisten ja samojedikansojen edustajia. Tarkkailijoina sen toiminnassa olivat mukana vain liiviläiset. Kolmen samojedikansan – nganasanien, selkuppien ja enetsien – kansalaisjärjestöt eivät ole toistaiseksi ilmaisseet olevansa valmiita osallistumaan Konsultaatiokomitean toimintaan. Haluaisin todeta, että myös jotkin muut kansojemme järjestöt eivät olleet tulleet heti mukaan Konsultaatiokomitean toimintaan.

Konsultaatiokomitean istuntojen valmistelusta vastaavat koordinaattorit, jotka edustavat neljää maata: Unkaria György Nanovfszky, Venäjää Valeri Markov, Suomea Merja Hannus ja Viroa Tõnu Seilenthal. Ottaen huomioon Venäjällä asuvien suomalais-ugrialaisten ja samojedikansojen lukumäärän sekä maan maantieteellisen laajuuden, Konsultaatiokomitea on tehnyt päätöksen kolmen Venäjää edustavan kanssakoordinaattorin nimittämisestä: Zinaida Strogalštšikova edustaa Luoteis-Venäjää, Vasili Sondykov Uralin takaisia alueita ja Pjotr Tultajev Volgan aluetta.

Konsultaatiokomitea on ohjesäännön mukaisesti pitänyt vaaditut 8 istuntoa. Ne järjestettiin Syktyvkarissa, Moskovassa, Hanty-Mansijskissa, Petroskoissa ja Lahdessa. Kuten näette, istuntojen paikkakuntakartta on laaja, joskin se voisi olla vieläkin edustavampi.

Haluaisin korostaa, että työmme pääperiaatteina ovat olleet ja pysyvät edelleen:

- kansojen edustajien tasapuolinen osallistuminen (riippumatta itse kansojen väkiluvusta)
- konsensus keskeisten päätösten hyväksymisessä.

Konsultaatiokomitean tärkeimpiä tehtäviä on tukea kongressien pääasiakirjojen toteuttamista. Siófokin maailmankongressissa hyväksyttiin kongressin julkilausuma ja kongressin teemaryhmien istunnoissa valmisteltiin suositukset.

Suomalais-ugrilaisten ja samojedikansojen kansalaisjärjestöt ovat omilla alueillaan ja omissa maissaan tehneet paljon hyväksytyjen asiakirjojen toteuttamiseksi. Konsultaatiokomitean koordinaattoreiden puolesta haluaisin lausua valtavat kiitokset kaikille suomalais-ugrilaisen liikkeemme aktiiveille, alueiden ja maiden viranomaisille sekä hallintoelimille suuresta työstä kansojemme hyväksi.

On vaikea luetella kaikki ne asiat, jotka on tehty kuluneen neljän vuoden aikana. Siihen ei alustukselle varattu aika riitä. Nostan kuitenkin esille:

- Suomessa: ehdottomasti päämajan toiminnan; kahden erittäin mielenkiintoisen suomalais-venäläisen hankkeen toteuttamisen; kerron niistä tarkemmin tuonnempana.

- Unkarissa: Viime vuoden syyskuussa Unkarissa pidettiin XIII Suomalais-ugrilaisten kirjailijoiden kongressi. Siihen valmisteltiin ja julkaistiin 29 kirjaa, suomalais-ugrilaisten kirjailijoiden kirjallisuuskäännöksiä. Merkillepantavaa on, että se tapahtui samana vuonna, jolloin Venäjällä vietettiin kirjallisuuden vuotta. Venäjän viiden suomalais-ugrilaisen alueen asiantuntijat ovat Collegium Fenno-Ugricum -instituutin suojeluksessa kehittäneet äidinkielen opetuksen tukemiseksi termisanaston kymmenelle kouluoppiaineelle ersän ja mokšan, komin, marin ja udmurtin kielellä.

- Virossa: Kongressien välisenä aikana Sukukansojen ohjelman stipendiaatit ovat tehneet 3 tohtoriväitöskirjaa ja 2 maisterintutkielmaa. Ohjelman varoilla on julkaistu yli 40 kirjaa eri suomalais-ugrilaisilla kielillä sekä suomalais-ugrilaisen kirjallisuuden käännöksiä. Sukukansapäivistä on tullut laajamittaisia festivaaleja, jotka valtaavat koko maan kokonaiseksi viikoksi. Kyseisenä aikana alettiin myös järjestää vuosittaisia teemakohtaisia suomalais-ugrilaista konferensseja. Virolaista aloitetta suomalais-ugrilaisen pääkaupungin valitsemisesta on toteutettu menestyksekkäästi.

Tärkeimpiä esimerkkejä muutamilla Venäjän federaation alueilla tehdystä työstä:

- Karjala on järjestänyt edellisen Kongressin päätöksen mukaisesti välikonferenssin syyskuussa 2014. Konferenssin yhteydessä kolmen kansan kansalaisjärjestöt – Karjalan rahvahan liitto, Vepsän kulttuuriseura ja Karjalan suomalaisten Inkeri-liitto – viettivät toimintansa 25-vuotisjuhlia. Vuosi 2013 oli julistettu Karjalan kielen vuodeksi, mikä antoi merkittävän sysäyksen kielen kehitykselle.

- Mordva on järjestänyt jo 14. etnokulttuurisen tutkimusretken “Volga, rauhanjoki. Volgan kansojen kulttuurien vuoropuhelu”. On käynnistynyt mordvalaisten kielten etäopetushanke. Uljanovskissa pidettiin ensimmäinen äidinkielen opettajien foorumi.

On mainittava myös Hanti-Mansien, Nenetsien ja Jamalin Nenetsien autonomisissa piirikunnissa tehtävä jatkuva johdonmukainen työ vähälukuisten alkuperäiskansojen oikeuksia suojelevan lainsäädännön kehittämiseksi. Myös Venäjän federaation suomalais-ugrialaisten kansojen liitto on tehnyt merkittävää työtä paikan päällä. Samalla haluaisin korostaa, ettei Konsultaatiokomitea missään nimessä pidä kaikkea tätä työtä – teidän paikallista työtänne – omana työnään, vaikka siihen on osallistunut myös Konsultaatiokomitean jäseniä.

Sallikaa kertoa nyt tarkemmin muutamista toimenpiteistä ja tapahtumista, joiden toteuttamista Konsultaatiokomitea on joko tukenut tai ollut aktiivisesti mukana niiden toteuttamisessa.

Siófokin kongressin osanottajat vetosivat julkilausumassaan suomalais-ugrialaisten ja samojedikansojen edustajien ja kansojen NGO-järjestöjen puoleen kehottaen tehostamaan työtä useassa toimintasuunnassa, samoin Konsultaatiokomitean puoleen.

Jos tarkastellaan sitä julkilausuman osaa, joka koskee suomalais-ugrialaisten ja samojedikansojen edustajille osoitettua vetoamusta, Konsultaatiokomitea on omassa työssään pyrkinyt tukemaan kansalaisjärjestöjen toimintaa, joka tähtää aidon kaksikielisyyden saavuttamiseen. Se vaatisi, että

- useammat puhuisivat äidinkieltään
- kielen opetus ei rajoittuisi vain kouluun, vaan kielen perusteita olisi tarjolla myös päiväkodeissa ja aikuisopetuksessa
- äidinkieliä käytettäisiin laajemmin joukkoviestimissä ja sosiaalimediassa.

Tämän tavoitteen saavuttamiseksi tehdyistä toimenpiteistä haluaisin nostaa esille suomalais-venäläisen Suomalais-ugrilaiset kielet ja kulttuurit varhaiskasvatuksessa -hankkeen, jonka toteutukseen ovat osallistuneet kaikki Venäjän suomalais-ugrilaiset ja samojedialueet. Hankkeen päätavoitteena on luoda nykyaikainen ja tehokas päiväkodeissa toteutettava äidinkielen opetusjärjestelmä, jossa perhe otetaan aktiivisesti mukaan kieliprosessiin. Osana hankkeen toteutusta järjestettiin alueellisia ja monialueellisia seminaareja Karjalan tasavallassa, Komissa, Udmurtiassa, Hanti-Mansien (Jugra) autonomisessa piirikunnassa, Komipermjakkien piirikunnassa sekä Taimyrin niemimaalla.

Näinä vuosina toteutettiin menestyksellisesti toinenkin suomalais-venäläinen hanke, ”Kansalaisjärjestöt suomalais-ugrilaisia kieliä ja kulttuureja säilyttämässä”. Hankkeen tarkoituksena on säilyttää kieli ja kulttuuri kaupunkiympäristössä sekä tukea suomalais-ugrialaisten kansoille uusien kulttuurisen itseilmaisun muotojen ja kielen käyttöalueiden syntymistä, myös kaupunkiympäristössä. Hankkeen tavoitteena on myös uudistaa ja popularisoida suomalais-ugrilaisen yhteistyön imagoa.

Äidinkielten opiskelulle kaksikielisessä ympäristössä omistetut 3. ja 4. kansainväliset konferenssit, jotka järjestettiin Syktyvkarissa vuonna 2013 ja 2015, onnistuvat hyvin. Useilla alueilla on piristynyt nuorille ja aikuisille, myös viranomaisille, suunnattu äidinkielten opetustoiminta.

On mainittava nuortemme toiminta äidinkielten edistämiseksi sosiaalimediassa, äidinkielisten verkkosivujen ja blogien ilmestyminen Venäjällä.

Nykyaikaista tietoteknologiaa on alettu käyttää laajemmin äidinkielen edistämiseksi. Tässä yhteydessä on mainittava Komin tasavallan virkamiesakatemiaan Suomalais-ugrilaisen kielten käytön tietotuen monialueellisen laboratorion menestyksellinen toiminta. Tällä hetkellä siitä on tullut mekanismi, jonka avulla luodaan informaatiotuotteita, -resursseja ja -työvälineitä, jotka auttavat laajentamaan kielten käyttöaluetta, säilyttämään ja popularisoimaan kielten ja muiden suomalais-ugrilaisen kansojen etnokulttuurista perintöä, kehittämään kansainvälistä viestintää ja etäopiskeluohjelmia sekä pääsemään käsiksi etnokulttuurilähteisiin tietoresursseihin. Laboratorion toiminta perustuu järjestelmällisyyteen sisältäen tutkimustöiden suorittamisen ja niihin pohjautuvan e-tuotteiden kehittämisen ja hyväksymisen sekä käytön opettamisen ym. Mielestäni laboratorion menestys johtuu paljolti sen monikansallisesta kokoonpanosta: komilainen, marilainen ja komipermjakki. Tarkemmin laboratorion työstä teillä on mahdollisuus kuulla yhdessä teemaistunnoista. Samalla täytyy todeta, että nykyaikaisen IT-tekniikan käyttöä äidinkielen opetuksessa työstetään melko menestyksellisesti myös Udmurtiassa, Marinmaassa ja Mordvassa. Kansainvälinen yhteistyö tällä saralla voisi antaa vieläkin suuremman sysäyksen niiden jatkokehitykselle.

Julkilausumassaan kongressi oli myös kehottanut kansojen kansalaisjärjestöjä osallistumaan aktiivisemmin kansalaisyhteiskunnan instituutioiden kehittämiseen. Tämä kehoitus ei jäänyt huomaamatta, ja useat kansalaisjärjestöt aloittivat kyseisen työn itsestään, oman järjestöstruktuurin vahvistamisesta.

Konsultaatiokomitea on tukenut omien edustajiensa osallistumista kansainvälisten organisaatioiden toimintaan, sellaisien kuten YK:n alkuperäiskansojen pysyvä foorumi ja YK:n alkuperäiskansojen oikeuksien asiantuntijamekanismi. Karjalan alueellinen kansalaisjärjestö ”Nuori Karjala – alkuperäiskansojen ja julkisen diplomatian tukikeskus” järjesti hiljattain Petroskoissa Karjalan tasavallan Kansallisuuspolitiikka-asiain sekä suhteista kansalais- ja uskonnollisiin yhdistyksiin vastaavan ministeriön tuella asiantuntijaseminaarin ”Suomalais-ugrilaiset kansat ja kestävä kehitys. Alkuperäiskansojen terveys”. Seminaariin osallistui kutsuttuja alkuperäiskansojen oikeuksien asiantuntijoita, tutkijoita, valtion ja paikallisviranomaisia sekä sairaanhoitolaitosten ja kansalaisjärjestöjen edustajia.

Siófokin kongressin Julkilausuma sisälsi myös suoranaisia toimeksiantoja Konsultaatiokomitealle. Näiden toimeksiantojen täyttämisen puitteissa tehtiin muutoksia joihinkin komitean työtä sääteleviin asiakirjoihin, annettiin suosituksia kansallisille järjestöille nykyisen kongressin valmistelun aikana, päivitettiin Konsultaatiokomitean verkkosivut ja täydennettiin niitä asiakirjojen osalta. Erityisesti tekisi kuitenkin mieli mainita, että nykyisen kongressin valmistelun alussa järjestettiin laaja keskustelu kongressien välisessä välikonferenssissa Petroskoissa vuonna 2014. Siellä käytiin perusteellinen keskustelu siitä, millaisena haluaisimme nähdä Lahden kongressin, millainen kansojen edustus siellä voi olla, mikä on otettava tulevan kongressin pääteemaksi ja miten hoitaa parhain päin monet järjestelyasiat. Juuri siinä konferenssissa tehdyt päätökset ja siellä esille tuodut esitykset toimivat pohjana tämän kongressin valmistelussa.

Haluaisin tuoda esille joitakin toimintasuuntia, joissa on tehty työtä Siófokin kongressin teemaistuntojen suositusten täyttämiseksi.

Kulttuuri-teemaistunnon osalta:

- tieto- ja viestintäresurssien kehittäminen kansojemme kulttuurin ja taiteen tunnetuksi tekemiseksi
- nuorten etnokulttuurihankkeiden toteuttaminen

- kulttuurienvälisen suhteiden kehittäminen edelleen: foorumit, festivaalit, kiertuevaihto, käänös- ja julkaisutoiminta
- Suomalais-ugrilaisen maailman kulttuuripääkaupunki -hankkeen toteuttaminen.

Kieli- ja koulutus -teemaistunnon osalta:

- opetusprosessin jatkuvuuden turvaaminen
- äidinkiellillä tapahtuvan opetuksen tukeminen
- kielellisen monimuotoisuuden säilyttäminen ja uusien menetelmien käyttöönotto.

Tietoteknologia ja viestimet -teemaistunnon osalta:

- yhteisen verkkotilan luominen
- TV- ja radio-ohjelmavaihto
- IT-opetusta ao. kansoihin kuuluville
- kielten kodifointi, katalogisointi ja popularisointi.

Terveys, väestötutkimus ja ympäristönsuojelu -teemaistunnon osalta:

- osallistuminen kansojen ikivanhan elinympäristön suojelua koskevien päätösten valmisteluun, hyväksymiseen ja toteuttamiseen
- perinteisen elinkeinoelämän parempi sopeuttaminen nykytodellisuuteen
- terveen elämäntavan popularisointi.

Lopuksi haluaisin samoin kuin edellisessä kongressissa todeta, että kansainvälisen suomalais-ugrilaisen liikkeen kehittyminen on saanut meidät tiedostamaan syvällisemmin ponnistelujen yhdistämisen tarpeen kansojemme edessä olevien ongelmien ratkaisemiseksi. Ne ovat eri kansoillamme erilaiset. Kuitenkin yhteinen keskustelumme kongressissa, kokemusten vaihto, yhteinen työmme maidemme viranomaisten ja hallintoelimien kanssa ongelmien ratkaisemiseksi antavat syytä uskoa kestävään ja ansiokkaaseen suomalais-ugrilaisten kansojen kehitykseen tulevaisuudessa.

Konsultaatiokomitea kiittää kaikkia teitä pyyteettömästä työstänne kansojemme nykyisyyden ja tulevaisuuden hyväksi.

Kiitos huomiostanne!